

صحبیجاً ضبط نماید استدعا می کنم آن عرایض بنده را بفرمایند از صورت مشروح احتساب خوده باداره روزنامه استقلال ایران بدینه که نانها درج خوده رفع اشتباه بشود .

رئيس — بسیار خوب

حسنعلیخان — بنده در جلسه گذشته راجع به آن راپورتی که از کمیسیون تغییش تقدیم شده بود عرایضی کردم که بعضی از نایندگان طور دیگری ملتفت شده اند و یک سوء تفاهمی شده است حال لازم است در نافی عقبیده خودم را درست عرض کنم که بهتر مطلع شوند بنده هبچو قوت عقیده برخلاف فاینان نداشتم و آنروز هم عرض کردم یکنفری که در بیک مملکتی خدمت کرده است و از روی صفات متحمل زحمات شده است برای اینکه خدمات زیاد کرده نماید آنروزی که از او پیش خطای سرد آنخدمات را تمامآ محو کرد و آشخاص را خدمتکار مملکت ندانست و آنچه که از طرف نمایندگان تقدیم شده بشخص حاجی و کیل الرعایا اظهار شده بود عقبیده بنده این بود بیک کمیسیونی که از طرف مجید مأمور می شود ورسماً می رود در بیک وزارت خارجه برای تغییش مستقیماً طرف خواهد بود که آن وزارت خارجه آنوار از تجاهه منشعب خواهد شد بشعیبی و خودس با آن شب طرف خواهد بود بنده عرضی که درم این بود که وزارت مایه دارای شعبانی است چه شد که این هیئت تغییشه و قدری که رسمی بورارت مایه فقط بشهیب اعایه پرداخته داده است از سایر شب بپرند بعضی از آمایان جواب داده اند این هیئت در فتنه بوزارت مایه وزارت مایه تمام دفاتر را تسليم کرد ولی شعبه اعایه امتناع نمود و این امتناع علت این شد که هیئت اول باین شعبه رسید کی نماید و در ضمن اظهار راتی که بنده درده بودم سوء تفاهمی شد . مثلاً بنده می خواهم از شخص حاجی و کیل الرعایا طرفداری نمایم در صورتی که مقصود بنده فقط این بود که در صورتی که برای این زحمتی که و کیل الرعایا کشیده است در مقابل آنخدمات بیک می چو حق السعی و حق الجمال را که می خواهد حل اش باشد و این راهم الان عرض می کنم مجلس شورای ملی در صورتی که تصویب نماید این حق الزحمه با داده شود مثل اینکه در سایر ممالک هم برای اشخاصی که خدمت می کنند هر کس باشد حق الزحمه برای او منظور می دارند و ابدًا غرض بنده از این اظهار در آن روز طرفیت یا طرفداری از اشخاص نبود (مجلس نیم ساعت قبل از ظهر ختم گردید)

جلسه ۱۳۱

صورت مشرح روز شنبه ۱۶

شعبان المعظم ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت و دیگر قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاءالملک تشکیل شد و صورت مجلس روز پنجشنبه ۱۲ را آقای معاضدالملک قرائت نمود رئیس — در صورت مجلس اکرم لاحظانی هست بفرمایید .

ارباب کیخسرو — عرض بنده این بود هرچه که القاب ذکر می شود خوبست اسامی هم نتوانسته

نموده ام و فریب چهل روز قبل هم به معاون وزارت خارجه اظهار کردم جواب گفتند که نازه بمعاونت این وزارت خارجه معین شده کسب اطلاع کرده جواب می دهم

معاضدالسلطنه — بنده می خواستم از وزیر خارجه سوال نمایم که در این مدت که در وزارت خارجه تشریف برده اند درخصوص رجت فشون روس چه اقدامی کردند .

وزیر امور خارجه — بدینه است در این مدت کمی که داخل وزارت خارجه شده ام نمی شود منتظر شد که کارهای خیلی بزرگ صورت داده باشم ولی مذکور داخل کارهای هم شده ام بعد از آنکه جزئی مذاکره کردم معلوم شد که دولت روس منتظر است در این خصوص بادولت ایران مذاکره بکند در صورتی که بنده تصور می کردم همین طوری که آمده اند مراجعت می کنند و هبچه مذاکره نخواهند کرد و در استفاده که در بیک و ورود به تاماد دول اعلان کردند که از برای بیک مقصود معین که آرد و غله بیاورند وارد شدند و خودشان نیز اعلان کردند که بدون هیچ شرطی می روند و حال که اینطور اظهار شد بنده وقتی که رجوع کردم بدوسیه وزارت خارجه که بیینم در این خصوص چه مذاکره شده است حبیل تعجب کردم پس اینکه از بیک کاغذی از بیک ماه قبل دیدم که در آن قدری عنوان مذاکره بود و دعوت کرده بودند که مذاکره نمایند ولکن معلوم است اکر مذاکره داشته باشند خواهند نمود و ماهم آن جواب را که لازم است خواهیم داد ولی در این هم حرفي نیست که بیک دولتی که با همسایه است اکر بخواهند مذاکره نمایند [اکر چه کمان نمی کنم محتاج به مذاکره باشد] بدینه است که این مذاکره بیک چیزی نیست ناکواری برای دولت ایران نخواهد بود و خبیلی ملایم و مناسب خواهد بود .

رئيس — دستور جلسه آنیه .

لواءالدوله — بنده بیک سوالی داشتم از وزارت داخله .

رئيس — سوالتان را باید قبل اطلاع بدینه تا برای جواب حاضر شوند .

لواءالدوله — سوال بنده درخصوص رشید السلطان بود و این بیک چیزی نیست که لازم باشد باطلاع همین حالا اطلاع میدهم .

رئيس — چند روز قبل در خصوص اجرای

نظم امنیتی داخلی مذاکره شد بنده عرض کردم من حاضر اجرا نمایم ولی شما نمی کنارید بالاخره داشتم از شهادت بدینه که نمی کنارید اجرا شود نظم امنیتی داخلی می کویید باید از موضوع سوال قبل و وزیر را مسبوق نمود و هبچه شرط نکرده است که آن سوال غیر واضح باشد — دستور جلسه آنیه — شور نانی در بقیه قانون اداری معارف مذاکره در مر امنیتی را وزراء رأی آشیری در امتحان طلاشوئی عراق .

ناصرالاسلام — بنده در جلسه گذشته بیک تقریری کردم که در صورت مشروح ضبط است و در روزنامه استقلال ایران در ضمن اخبار مجلس بیان بنده راطوری نوشته اند که ابدًا بنده در رض نکردم معلوم می شود مخبر آن روزنامه نتوانسته

وزیر جنک — فرمایشی داکه حضرت والا می فرمایند صحیح است چندین مرتبه از وزارت داخله نوشته اند که وزارت جنک حاضر است یک عدد سواری هم تهبه می شود و برای انارک و نانین فرستاده خواهد شد و این مدتی که مسامجه شده در جلو گیری نایب حسین برای این بود که وزارت [جنک] باو اهمیتی نمیدهد و اینکه گفتند یکسال است وزارت جنک نمیتواند از عهده او بر آید اینطور نیست این دزد است دزدی میکند و خودش را بکوه میزند استعداد دولتی که نمیتواند از کوه بالا ببرد و با او طرف شود و این اختصاص با ایران ندارد در مالک منظمه نظیر این اتفاق میافتد که بیک دزدی مر تکب اینکو نه حرکات می شود باید یک عدد سوار و چند عزاده توپ کوهستانی فرستاده شود استعداد ویرا هم فرستادم معین است و نایب حسین را گرفتار خواهند کرد .

عزالملک — تقریباً حالا سه سال است (با) که یکی از حکومت های بزرگ کردستان است از تحت نفوذ حکومت خارج شده است نمی دانم در این مدت سه سال وزارت امور خارجه چه اقدامی کرده است و اکر اقدامی کرده اند اظهار نمایند و چنانچه محظوظی می داشتند که در این مدت نمی توانستند اقدام نمایند افلات خوب بود محظوظ رشان را می گفتند .

وزیر امور خارجه — بنده این سوال را اول دفعه است که می شنوم رجوع می کنم بدوسیه وزارت خارجه اکر این سوال بی جواب مانده است مسبوق شده جواب می دهم .

عزالملک — قریب ه ماه یا هفته ماه است که این سوال را کردم چطور شده است وزارت خارجه مستحضر نشده است

وزیر امور خارجه — عرض کردم بنده چون تازه داخل این وزارت خانه شده ام مسبوق نیستم اطلاع بیدا می کنم جواب می دهم .

اعزالملک — کویا در نظام امنیتی داخلی اینطور ذکر شده است که نمایندگان می توانند در بی و یاختم مجلس صیوالات نمایند فقط در مرداسته پس از این باشد بیک سه روز قبل از اظهار اخطار نمایند

وزیر پست و تلگراف — چون بنظام امنیتی داخلی استدلال کرده اند لازم می دانم عرض کنم در نظام امنیتی داخلی هم هست که در موقع وزیر هر وقت باشد می توانند از جواب امتناع نمایند

وزیر امور خارجه — از جواب امتناع نمیکنم چون مسبوق نیستم عرض نکرم .

وزیر پست و تلگراف — بپندهم موافق اعراض کردم می دواند امتناع نمایند .

رئيس — صحیح است که در نظام امنیتی داخلی نوشته شده است نمایندگان در ابتدا یا انتهای مجلس می توانند سوالات نمایند ولی لازم است که قبل از آنها اطلاع داده شود که خودشان را برای دادن جواب حاضر نمایند و این بیک چیزی نیست که بگوییم اهمیتی ندارد .

عزالملک — عرض کردم قریب هفت ماه است این سوال را کرده ام و بیک دفعه هم در مجلس اظهار

صحیع است لکن وقتی که مابعدساب حاجی و کبل - الرعايا رسیدم در حسا بیکه ایشان در ضمن چهار وزرای بوزیر مالیه داده اند در آنجا اینطور نوشته اند در جزو فروع خودشان این راهم اظهار نموده اند مامم آنرا جزو راپورت خودمان نوشتم ولی آن پولهایی را که حساب میکنیم از این قرار است صد و هفتاد تومن آفای هشت روای دوپست و پنجاه تومن آفا میرزا اسماعیل نوبتی وغیره و دو فقره دیگر آنها حسابهایی است که شخصی است این امت که بنام کمپسیون بندۀ میخواهم این رفع اشتباه را بگنم والآن هم این راهرضا میگنم آنها نیکه حساب می دانند ملتفت هستند که کسی که بیک پولی را در بیک چائی میگذارد و مغارجی هم که می شود مبنی سد و چون این بیک حساب دولتی نبود نوشتم این بیک صد و هفتاد تومن را قبول نمایم و اکر وکیل الرعايا حساب شخصی دارند ربطی بحسا شعبه ندارد مسقیه شارالدوله — من تمجیب میگنم که بیک همچو چیز خوبی دوروز باید در مجلس مطرح مذاکره شود بندۀ که هنگامی که رئیس بودم دو فقره مذاکره شود بندۀ که هفتاد تومن از حاجی و کبل الرعايا بول کرفتم یکی هفتاد تومن و یکی دویست و پنجاه تومن این دویست و پنجاه تومن داده شد بدون فر از وکلا که بر وند بزنجان برای کاری بیک مبلغی از آنرا برگردانند هفتاد تومن داده شد و بیک هفتاد تومن دیگری بندۀ از حاجی و کبل الرعايا کرفتم برای بیک مصرفی که از زومی داشت و هبیج ربطی بحساب آنها ندارد و آن هفتاد پایستی با سام آفا شیخ محمد و آمامیرزا اسماعیل بنویسنده نوشته اند بیک دو فقره را بندۀ خودم حاضر بدهم و هبیج وقت مجلس را بیشتر از این ضایع نکنند ، [آقامیرزا ابراهیم خان تلکرافی را که از بفاد از طرف آیت الله خراسانی بتوسط آفای داجی میرزا ذین العابدین قمی به مجلس رسیده بود فریب بضمون ذیل فرایت کرد بهم مجاہدین اعلام میدارد که الیوم حفظ مملکت بتسلیم اسلحه و واگذار نمودن بوزارت جنگ متوقف و اقدام در این امر واجب فوری است محمد کاظم خراسانی) شروع بشور در بقیه قانون اداری معارف گردید ابتداء راپورت کمپسیون معارف راجع بماده پنجم کمپسیون رجوع کردیده بود قرائت کردید کمپسیون پیشنهاد آفایید حسین اردیلی را قابل توجه دانسته بودی برای این که در موقع لزوم وزارت معارف حق داشته باشد مریض خانه برای خود تأسیس کند این این جمله را تصویب کرده بود ده در اول جز هفتم از ماده پنجم کداشته شود .

(وایجاد مریضخانه هایی که وزارت معارف تأسیس آنرا از طرف خود لازم بداند) بعد از مذاکرات لازمه ملاحظات دقیقه رئیس در پیشنهاد فوق از مجلس اخذ رأی نموده باگزیریت رد شد ماده پنجم راپورت کمپسیون باضافه این جمله (و فرمودن شاگرد بخارجه) در آخر جزه اول آن و حذف کمله (مریضخانه) از اول جز هفتم قرائت گردیده بدون مذاکره ای کرفته شده باگزیریت تصویب شد . ماده (۶) وظایف اداره اوقاف

با اولمان را تلف نماید و خیلی تأسیف می خودم از وزیر مالیه و از این کمپسیون که هستند با وجودی که خودشان افراد گردند که این حساب شخصی است و ربطی به محاسبات شعبه ندارد و لازم شد بندۀ بیک مختصر وقتی از اوقات مجلس را ضایع کنم برای اینکه رفع اشتباه کنم و بسکی از امورات شخصی خودم را بگویم و خیلی خیلی بندۀ تعجب می کنم و نکذب می کنم آن چیزی را که در اینجا نوشته شده است بندۀ بیک شخصی طرفم و از او پول گرفتام و داده ام بعد از آن آشخرم رفته است بوزارت مالیه این چه ربطی بوزیر مالیه دارد و بعد از آنکه کلاه خودشان گفتند اینقدر قرض شخصی فلانکس است و چه ربطی دارد باینکه میرزا اسدالله خان این را در مجلس راپورت بدهد که این عمل شخصی بندۀ است مثل اینکه با اهل بازار طرف حساب هستم هبیج ربطی بوزیر مالیه و این و آن ندارد و اساساً دروغ است و آن شخصی که تمسک شخصی داده ام حاضر است بعد از آن هم خودم دوپست تومن است و در راپورت یکم و دو مهندس هفتاد تومن نوشته اند بندۀ باید این را دنبال بگنم و منتصب بگنم که من با وزیر مالیه در اینخصوص طرف هستم بیک کسی بشماره من بول داده است و سند گرفته است و آن دویست تومن است و بسکی هم قبض او موجود است و بسکی هم این است که وزیر مالیه چه وقت بمن بول یا حواله داده است که از کسی بگیرم اینها موجود هستند بیایند بگویند که ما فلانکس را حواله دادیم که بگیرد و یا اینکه خودمان باو دادیم و بسکی هم اینکه دویست بوده است نه صد و هفتاد تومن است بندۀ ابدآ اطلاع ندارم که وزیر مالیه کیست و کی با او صحبت کرده ام و کی بول گرفته هم بسکی هم اینست که از وکیل الرعايا بول گرفتام و بشخص ایشان تمسک داده ام و بعد از آن هم افراد می کنم دویست تومن است صد و هفتاد تومن نبست و هبیج ربطی باین عوالم ندارد .

میرزا اسدالله خان — اینجا دو اشتباه شده است بسکی راجع با آفای هشت روای دیگری هم راجع بعاجی خان اگر اجازه بدهید با کمال ملایم مختصر آ رفع اشتباه بگنم .

رئیس — این مملکت روزنامه هم دارد هر چه میخواهید توضیح کنید بنویسید بدهید در روزنامه هادرج کنند نا رفع اشتباه شود همرا وقت مجلس را تلف میگنید .

میرزا اسدالله خان — فقط دو کلمه در مقام توضیح میخواهیم عرض کنم .
رئیس — از مجلس رأی میگیریم اگر رأی داد شما که رفع اشتباه بشهابد داخل این مذاکره می شویم .
(بعد از مقداری مذاکره و اصرار رئیس اجازه داد)

میرزا اسدالله خان — در توضیح فرمایشات آن عرض میگنم این که فرمودن صد و هفتاد تومن نوشته شده است و دوپست تومن بوده است

شود آنجا که سردار ملی و سالار ملی نوشته شده است خوب بود اسامی ایشانهم نوشته شود .
عزالملک — در روز نامه استقلال ایران در متن سؤال بندۀ از وزارت خارجه دیدم که نوشته شده بود (بانه) یکی از حکومت های بزرگ ایران نخواهد بود و فرض مجال مجال نبست فرض میگنیم (بانه) یکی از حکومت های بزرگ ایران باشد آن وقت کردستان چه خواهد شد خوبست تندنویس ها یکقدری مواظب باشند که نظرها را تغییر ندهند بندۀ اینطور گفتم که (بانه) از تحت نفوذ حکومت ایران خارج شده است .

میرزا اسدالله خان — در بیک فقره جوابی که وزیر امور خارجه پریروز دادند در خصوص رجعت فشنون روس بیک اشتباه افظی شده است و آن این است که گفته اند « دولت روس منتظر است که در این خصوص با دولت ایران مذاکره کنند » چون مذاکره در زبان فارسی دو معنی دارد بیک معنی آن لنوى و معنای دیگر آن اصطلاحی است معنی لنوى آن صحبت کردن است ولی معنای اصطلاحی مذاکرات دیپلماسی است حالا میخواهیم بدانیم که هر از این لفظ معنای نجت المفظی است یا معنای اصطلاحی اگر معنی مراد معنای اصطلاحی است گمان نمی کنم مجلس بتواند ساکت نشیند و نمیتوانیم قبول بگنیم که با آن دولت داخل مذاکره شویم و دلیلش این است که ما آنها را محق در ورود نمیدانیم تا اینکه ما را دعوت کنند باینکه داخل در مذاکره شویم باید همانطور بیکه بدون مذاکره وارد شده اند همانطور هم خارج شوند بنده این سکوت مجلس را صحیح نمی دانم و باید وزیر امور خارجه در جلسه آنیه توضیح بدهد که مراد از این لفظ معنی اصطلاحی است یا معنی لنوى تارفع اشتباه بشود .

رئیس — خوب است در اینخصوص خودتان از وزارت خارجه سؤال بگنید .

معاضدالملک — در جواب آفای عزالملک بندۀ لازم میدانم که از طرف دایره تندنویس دفاع کنم که در روزنامه استقلال ایران هرچه نوشته باشد بدایره تند نویسان ربطی ندارد دایره تند نویسی ماذون نیستند که صورت مشرح را بروزنامه بدهند و هر وقت بدهند پایستی بتصویب همشت رئیس بادونفر از منشی ها بدهند .

عزالملک — بندۀ اول بصورت مشرح هم رجوع کردم دیدم در آنجا هم این اشتباه را گردیده ارباب کیخسرو — اینکه فرمودید دائرة تندنویسان بی اطلاع هبیت رئیس اخبار نمی دهند بندۀ مخصوصاً دیر وزیر ورقه دیدم که از طرف هبیت رئیس نوشته بود برئیس تندنویسان که صورت مجلس بروزنامه استقلال ایران بدهند .

هشت روایی — آن روز که در محاسبه حاجی و کهل الرعايا که آفای میرزا اسدالله خان راپورت میدادند من خیلی تمجیب کردم که اینقدر اشتباه ممکن است بشود با شخصی کارهای شخصی خودش را در پادامان اظهار بگند و دو ساعت وقت

۱۲ آبان ماه ۱۳۲۰

م بیهیجیک از اصلاحات و ترتیب ادارات
نمود و گمان نمیکنم کسی باشد که این مشکله
ساید بجهت اینکه باید استعکام امنیت
داد را در نظر داشت و باند ازه که ممکن است
حات و ترتیبات لازمه نمود و در صورتی
نه باشیم باید از هر جا هست پیدا کرد
کلیخان - بنده در این خصوص بیش

آقای سید حسین اردبیلی - در يك مسئله
که مخالفت و موافقتی در آن معلوم نمی شود و دیگر
اين چيزی نبست که داخل پروگرام وزرائه باشد.

آقای سید حسین اردبیلی - در يك مسئله که
مخالف و موافقی در آن معلوم نمی شود یعنی تقریباً
 تمام متفق هستند، اینقدر مذاکره کردن
چندان لازم نبست و هر کسی نظری داشته باشد
باید از این جهت باشد که يك چيزی حذف شده
باشد یا از ذکر آن غفلت شده باشد و بنده من بیش
 تمام مطالبی که کاپنه وزرائه ما در این پروگرام
پیشنهاد کردند مطالبی است که تمام ماه آرزوی
اجrai آن را پیگردیم پس در این صورت بنده
خیال من کنم که مباحثه در این پروگرام چندان
لزومی ندارد که این قدر مذاکره در آن منع شود
و بوجب ماده (۹۴) نظامنامه داخلی که میگوید
هر يك نمایندگان حق دارند تقاضای رای ساکت
نمایند بنده پیغواهم تقاضا کنم که مذاکره در این
مسئله مسکوت عنه پهاند و رأی داده شود که این
پروگرام از مجلس بگذرد که وزرائه مشغول اجرای
آن بشود بجهت اینکه در این خصوص هر قدر
مذاکره شود به عقیده بنده مخالفی نخواهد بود حالاً
اگر این تقاضای بنده را مجلس تصویب نماید
که رأی گرفته شود و این پروگرام امر روز از مجلس
بگذرد.

کی خسرو - بندۀ استدھامی کنم آفایان
دانون یا الابعه را به مجلس تقدیم مینما بند
بند مهلا کلمه (کنسیدتا) را بند
معنای آن چیست واستدھا دارم مخبر
ره باشد الله میرزا] بعد از هر ض بند
در محل نطق معنی آنرا بفرمایند
لکی از چیزها بکه مهم است لازم بود
رام قیدشده باشد مثیله اخراج فشون
حضرت اقدس نایب السلطنه در ایندای
بیوم قول داده بزودی اخراج نمایند
از آنها در این پروگرام نشده است در

میدهد محل نداریم میگویند عدایه ما باید منظم باشد
و باید تا گذشتن قوانین عدایه از مجلس وزیر عدایه
اختیارات داده شود در تعیین رئیس و اعضای آنها
در صورتیکه معاون وزارت عدایه در دو جلسه قبل
میباشد درهاین چائی که الان من استادهایم (محل نطق)
ومیگوید تازمانی که از مجلس اجازه داده شود که وزارت
مالیه در باب حقوق جزاء با وزارت عدایه مساعدت
کنند ممکن نیست رفع اشکالات بشود و راست هم
میگویند بند هم با او شریک هستم پس ما موضوع را
که اصل است از دست داده ایم و رفته ایم سرفزع مذاکره
و گفتگو میکنیم اصل مرض را علاج کرده میآییم و
میگوییم که هوارض را باید علاج کرد این ممکن نیست
بنده تا بودجه این مملکت به مجلس نیاید و از عایدی
و مخارج آن کاملاً مسپوق نشویم تمام این مذاکرات
واین مرام نامه ها را بی فایده میدانم و بی جهت وقت
خودمان را تلف خواهیم کرد و از هیئت وزرای عظام
سؤال میکنم آخرین روزی که بودجه مملکتی را
به مجلس خواهند فرستاد کی خواهد بود پنهانی در
ایجاد دایره تحقیق مالیه اراده دارند یا خیر

وزیر پست و تلگراف - بنده تصمیق میکنم
اظهارات آقای معاضدالملک را باز چیزهای اساسی
که از نام چیزها لازم تر است ترتیب بودجه است
هیئت وزراء شب و روز مشغولند و در فکر ترتیب
بودجه میباشند ولی از اینکه منتظر بودند در پروگرام
نوشته شود بنده همچوی منتظر این فرمایش ایشان نبودم و
رد میکنم زیرا که بودجه از چیزهایی است که در قانون
اساسی مجاز نشده است که هیئت وزراء هر ساله
بودجه مملکتی را با ایستی پیشنهاد کنند مملکتی که
بودجه نداشته باشد نمیشود آنرا مشروطه دانست این
یکچیزی نیست که در پروگرام پیشنهاد کنند و بعد
لایحه آنرا تقدیم نمایند ولی هیئت وزراء چنانچه
عرض کردم شب و روز مشغول هستند و ادارات را
تفتیش میکنند که مخارج واجزای آن را حتی الامکان
کم کنند و از ميزان بودجه هیئت وزرای سابق که تقدیم
کردند سعی میکنیم از آن مخارجها کاسته شود و تا
اندازه جرح و تعذیل شود که نزدیک بجمع مملکت
گردد ولی از اینکه داخل پروگرام نشده است بنده
هیچ صحیح نمیدانم یعنی هیئت وزراء لازم نمیباشد.

مسئل مجهو است و شاید هیئت وزراء هم نظر داشته باشند که بعدها پاک همچو اداره را از و مازا سپس کنند و از اینکه داخل پروگرام نگردداند چون هیئت وزراء نظرشان براین است که ابتدا بطلب اساسی هم بپردازند که آنها را تحصیل نمودند او از واسباب آنها را تبیه کنند و اینکه فرمودند باید بودجه مملکتی بمجلس باید که باز به پیغیم چقدر عایدی داریم و تاچه اندازه می توانیم شروع باصلاحات کنیم اگرچه این فرمایش صحیح است ولی زاید اندازه برخلاف ترتیبی است که در همه عالم معمول است و برخلاف قوانین و قواعد ممالک متعدد عالم است که اول میگویند بودجه را باید به پیغیم و بعد با اندازه پولی که داریم اقدام بعملیات کنیم . باید اصلاحات را کرد و در صورتی که عایدات شما کفايت نکند باید از هرجا که ممکن است پول پیدا کرد همانکه ما امروز عایدی خودمان را پیغیم و آنرا کنیم و اگر نخواهیم این

و قابل ملاحظه و گفتگو نیست امروز کدام بک
آن مشروحها نوشته شده پیشنهاد خواهد شد.

معاحدہ‌های میکنیم — بنده نصویر میکنیم
دو مسئله راهبیت وزراء در این مراسم نامه قید میکنیم
اعترافات آقای حاج آقا وارد نمیشد و
دو مسئله یکی دائم تفتیش است که در مرآ
وزرای سابق قید شده بود در اینجا نوشته نشده ام
و یکی هم مسئله بودجه است که اگر در اینجا ذکر میشود
بودجه را مرتب میکردن و به مجلس میآمد مامیدان
که امروز دخل و خرج مملکت چیست میتوانستیم از
بنایم که چقدر فشون میتوانیم و تاچه اندازه میتوانیم اما
آنچه در دو امر امنیت و نظمی و غیره و تمام اعترافات
آنچه در دو امر امنیت و نظمی و غیره و تمام اعترافات
مرامنه و اوایحی که بیشنهاد میکنید که تا وقتیکه
محظی نباشد از اینکه چقدر عایدی داریدو در م
خارج شما چقدر است بتوانید شروع باصلاحات
و فشون مرتب نمائید و گمان میکنم مجلس شورای
که اول وظیفه او تبدیل بودجه مملکتی و نظارت درا
مالی است در اتمام این وظیفه بزرگ قصور کرده است
در این مدت سه ماه که مجلس شورای اسلامی تشکیل شده
چرا باین بودجه مملکتی بیشنهاد نشده باشد و سئو
بکنیم از هیئت وزراء و بکوئیم چرا بودجه نیامده ام
سه ماه است که بنده در اینباب شخصا از هیئت وز
شوال کردم و تقاضا نمودم که زودتر بودجه را بیشنهاد
نمایند و فقط یک جواب کتبی قناعت کردم که نوی
بودند همین چند روزه بودجه به مجلس خواهد آمد
آن بودجه هم همان بود که آمدند در مجلس خصوص
اظهار کردند که چندین کرور کسرداریم و گمان می
هیئت وزراء عظام در این مرامنه از دوچیز که اول وظیفه
ایشان است غفلت کرده از یکی مسئله بودجه است
خوبی مهم است و دیگری مسئله تفتیش است که ه
محل نظر ایشان نشده است و حال آنکه یکی از مطابق
خوبی مهم میباشد و بنده امروز میخواهم از هیئت وز
شوال بکنیم که آیا در نظردارند یکدایره تفتیش ای
کنند یا اینکه فقط قناعت خواهند کرد تا سپس دیوان محاسبات
اگر این طور خیال کردند که باید بیان محاسبات قناعت کنند
میکنم این بلکن خبطی خواهد بود بجهت اینکه دیو
محاسبات فقط منحصر به مرکز است و فقط اسناد
خود را میآورند با آنچه ارائه میدهند و بعد از رسید
تصدیق یاری میکنند دیگر مداخله در ولایات ندارند
در باب بودجه هم چنانچه هر ض کردم تا معلوم نشود نه
شود داخل اصلاحات شد بجهت اینکه مثلاً ما امس
از نظمی ها گفتگو میکنیم که باید چقدر نظمی داش
باشیم باید اولاً در پولی که داریم گفتگو کنیم و بهینه
عایدی ما امروز چقدر است آنوقت به بشیم امروز
چقدر نظمی در تهران داریم و چقدر در ولایات و وقو
که بودجه آمد دیدید چقدر عایدی دارد و کسر خوار
شما چقدر است آنوقت از روی کسر بودجه که دار
میدانید که تاچه اندازه میتوانید نظمی و امنیت و
های دیگر داشته باشید مثلاً امروز میگویند سی هزار
رشون منظم لازم است و باید مرتب در صورتی
میبینیم فشون فعلی ما در ولایات گرسنه هستند و حقوق
آنها نرسیده است و ما ابداً نمیگوئیم این هایدا
دولت بکجا میرود و چرا مواجب فشون داده نمی شود
مثل اینکه بسکفه حقوق کرمانشاهان است که بنده
اطلاع دارم نرسیده است و مطالبه میکنند و وزیر مال
حواله میدهد که این مالیه آنچا بددهد اینکه

(۱) تمهیل صورت صحیح از وقف نامه او موقوفه مرکزی و ایالتی، دولایتی و بلوکات در کل هم ایران.

(۲) تصحیح امور اوقاف وسیعی در این که ام موقوفه در محل خود و در مصرف موقوفه صرف شود.

(۳) تفتيش حال موقوفات و تدارك موجبه آبادی آنها.

(آقا وحید الملک مخبر کمبیون اظهار نموده این جمله را آقا معاون وزارت علوم پیشنهاد نماید که به تصویب مجلس جزء اینماده شود اداره کر موقوفاتی که متولی مخصوصی ندارد و موقوفاتی وجوه آن باید در همه طبق بریات صرف گردد و صر فوائد آنها در اصلاح مکاتب و مدارس و فواید عمومی.

در این خصوص مقداری مذکور شده بالاخ مقرر شد رجوع بکمبیون شود که ملاحظات خود نموده را پورت بدهد و بین نمایندگان طبع و توز شود آنوقت مطرح مذکور شود گردد.

ماده (۷) وظایف دایره تحقیقات.

(۱) تسویه اختلافات بین متولی و نظار اوقاف خدمه و موظفین موقوفات.

(۲) تحقیق نوشتجات و اسناد راجعه به اوقاف رجوع بدلیه در صورت لزوم.

(۳) تحقیق جمع و خرج و عایدی اوقاف مختلف.

(۴) تحقیق و تمیز املاک موقوفه از املا شخصی — بعداز آنکه مذکورات به اندازه کاف در اینماده بعمل آمد رئیس از مجلس به قیام و قعو رأی گرفته ماده هفتم بطوری که نوشته شد تصویب شد.

ماده (۸) وظایف دایره تفتيش.

(۱) تفتيش در مدارس ابتدائيه و متوسطه عاليه و ملاحظه نظافت و حفظ صحت آنها.

(۲) تفتيش در اجرای نظامنامه ها و محاسبات عایدات و کیفیت جریان در کلیه امور ادارات وزارت خانه ها.

(۳) تقدیم رایورت های هفتگی و ماهیانه سالیانه از اوضاع مدارس و پیشرفت کار تعلیمات کتب رایجه در مکاتب و کیفیت امور سایر اداره وزارت خانه بعداز آنکه نظریات در اینماده کافی بعمل آمد از مجلس اخذ رأی شده بطوري که در رایورت نوشته شده بود تصویب شد.

(در این وقت کابینه وزراء وارد شدند.)

(آقا میرزا ابراهیم خان مردم نامه وزراء رفاقت نمود.)

حاجی آقا — امروز که بنا بود در پروگر کفتگو کنیم مناسفانه گمان میکنم که این پرونگرا دومرت به بهشت وزراء برگرد و یکمدمتی باز معطل شویم که نانیماً پرونگرا میگری پیشنهاد شود البته چیزهایی که در این پرونگرا نوشته شده تمامًا چیز هائی است که تمام ملت و تمام نمایندگان آرزوی اجرای آنرا دارند ولی پرونگرا میگری کابینه و فنی کیمی پیشنهاد میشود تقریباً باید طرق کلی را که برای انجام اقرات آن در نظر گرفته آنرا در پرونگرا ذکر ننمایند و به مجلس بفرستند که مجلس هم عقاید خود را بیان ننماید آنوقت هر طور که تصویب شد بموقف جراحت کذارده شود والا اصول این مطالبی که در اینجا وشته شده البته آرزوی هموم ملت و تمام نمایندگان

حاجی فاتح الملک — اینکه عرض کرد پل تریبی داده نشوده امته‌مان مرتب خواهد بود به نظمیه و نرساز لایس گرفته می‌شود بندۀ چون از آنجا که می‌آمدیدم که عرض کردم و عرض نکردم کوژاوت چنک در اینجا می‌کرید و سر باز دیده نمی‌شود خارج را عرض کرد مثلاً اینکه خود بندۀ اطلاع‌دارم که (۱۷) هزار تومن خانواری یک‌نفر را گرفته‌اند مقداری از بابت لباس کرفته‌اند قدرایم برای چیره گرفته‌اند حالاً بهه مصرف صرف شده است نمی‌دانم در گرفتن (۱۷) هزار تومن برای خانواری و یک‌مقداری برای لباس چیزه‌های خود نیست و بندۀ هم اطلاع دارم.

وزیر جنگ — آقای حاجی فاتح الملک بول را در نظر دارند ولی مخارج را در نظر نمی‌آورند معلوم است بات جانی که خانواری گرفته می‌شود بفرمایند که چرا مستحفظ نگذاشته اند بندۀ هر چیز که از عهده برآمده است اگر می‌خواهد دارد طرف شمال راه میدانید که تاچه اندازه امانت شده خوانده ولی نمیدانم در کدام مصرف خرج حاصل است و امانت نیست زورت دیوان معاشرات و دایر تفتش شده است خوب است زورت دیوان معاشرات و دایر تفتش که سه برابر خالک‌فرانه خاک دارد دولت با این بی استعدادی جداً مشغول انتظام ارادت و می‌بینند که را نمی‌پسندند که این مطالبه‌هم معلوم شود و ماده بدانیم تا اندازه از عهده برآمده است اگر می‌خواهد عابرات ما چقدر است و هم اینکه گرفته شده در په مصرف خرج شده است.

وزیر داخله — درخصوص امنیه و نظمیه که آقای حاجی فاتح الملک فرمودن‌نمایم تصدیق دارم

شده است که دولت جداً در صدد جلوگیری هست و

عنقریب رفع خواهد شد و بندۀ این فرمایش ایشان

را برخلاف انصاف میدانم بجهات اینکه دولت شروع

کرده است در تعمیل امانت یعنی در تکمیل تعمیل

می‌کنند که این باید کرد آن چیزی که زورت دیوان

او را خارج نمایند و بدون داشتن اختیارات شاید آن

فاضی با او اختلاف نمایند و از روی کدام قانون شما

شروع بمنایند پیشنهاد شده و وزیر علیه

تواند آن طور که در نظر دارد بعمل بیاورد و تقاضا

شده است تا زمانی که آن فواین از مجلس بگذرد

بوزیر علیه اختیارات داده شود که یک‌قاضی اگر

معلوم شد که شایسته نیست و فاصله در آمد نمی‌تواند

او را خارج نمایند و بدون داشتن اختیارات شاید آن

فاضی با او اختلاف نمایند و از روی کدام قانون شما

شروع بمنایند پیشنهاد شود در صورتی که

بنده نمی‌دانم یک پروگرام می‌کنم که بمنایند

چیزی که باید این اختیار را آغاز کند و در صورتی که

بروز کرد از این پیشنهاد شد که یک‌قاضی

می‌گیرد اگر فرضیاً پرکریم ممکن است این پروگرام

برخلاف قانون رفتار کرده موقتاً از این پروگرام

و به کایه خودتان کمک کنید تا زورت برای این

آن بپردازند.

فاتح الملک — در اینجا مذاکره شود و

آن است و متوجه مدنده است که دولت در

ادارات آن نظر و اصلاحی بنماید و تازه‌مانی

آن داشت که این انتخاب از این پیشنهاد شد

که فواین علیه انتخاب از این پیشنهاد شد

اقدام میشود واقعه از فرمایشات آقای میرزا عده خان اینطور فهمیده میشود که وزراء هر طور میشن است رفتار مبکنند مسلم اینطور نیست هبست وزراء هر اقدامی که بخواهند بگفتند یکی یکی را مجلس آورده ارائه میدهند و بعد از تصویب مجلس اقدام میشود مقاد و عبارت پر و گرام مختاریت وزراء را شان نمیدهند که بهر ترتیبی میخواهند استقرار ارضی نمایند در مسئله نظام بعضی فرمایشات کردند آن با خود وزیر تو صبحاتی که آقای میرزا اسدالله خان میخواستند داده شد و باقی راه همانطور که عرض کرد وزیر جنک جنک است که جواب بگویند و بنظر بشه آنچه تو صبحاتی که آقای میرزا اسدالله خان میخواستند داده شد و باقی راه همانطور که عرض کرد وزیر جنک جواب خواهند داد باز عرض میکنم امروز یکم و نیم است که ما باهم باید کمک نمائیم اگر جناب عالی چیزی بنظرتان میآید بهبیش کاینه تشریف بیاورید نظریات خودتان را بفرمائید با کمال امتنان رأی شما را بیندیریم و اعتراضات شما صحیح نیست برای این که از روزی که ما وارد در کاینه شده ایم شب و روز مشغول کار هستیم.

میرزا اسدالله خان — بنده همه میدانم که مقصودم برخلاف اعتراض بوده است مقصودم این بود که طوری نشود که از فرد اسٹوال واستیضاح نمائیم تمام مقصود بنده این بوده است و یکدلیل بزرگی فرمودند که ما نمیتوانیم تمام جزئیات کار خودمان را بیاوریم بیشنهاد کنیم بنده عرض نکرد جزئیات کار را مجلس بیاورند هر روز کردم وزراء همینقدر نظریات خودشان را بگویند که بچه ترتیب میخواهند اقدام بگفتند خلی خلی تعجب میکنم از یک وزیری که عراض بنده را اعتراضی مقایسه میکند.

وزیر پست و تلگراف — بازهم بدینه عرض میکنم مقصود آقای آقا میرزا اسدالله خان اعتراضی است پر و گرامی که از طرف هبست وزراء پیشنهاد مجلس میشود رؤس مسائل است و بعد از تصویب شدن جزئیات آنرا پیشنهاد میکنند.

وزیر جنگ — آنچه راجع بوزارت جنگ فرمودید عرض میکنم اعتراضی است و یک اشتباه بزرگی بر ایشان حاصل شده است اینکه فرمودند بودجه قدیم است یا بودجه جدید برای نظام خواهند نوش قهقهه در همان بودجه قدیم اصلاحات خواهد شد میفرمایند که در نظام جدید خواهد بود یا قدیم عرض کردم که از همان محلی که قدیم گرفته میشد از همان محل نظام جدید گرفته میشود.

رئیس — مباحثه پر و گرام تمام شده و خلی اشخاصی هم هستند که اجازه خواسته اند و از این طرف هم وقت گذشته است وزراء هم جلسه خصوصی تقاضا کرده اند حالا اگر میخواهید باره مذاکره نمایند ممکن است همین ورقة که در دست بنده است ضبط شود که در جلسه آتیه به ترتیب اجازه داده شود خواهش میکنم از نمایندگان باقی مطلب را بگذارند برای جلسه دیگر مجلس را خصوصی نمایند.

رئیس — دستور جلسه آتیه شور در بیمه قانون اداری معارف — بقیه مذاکرات در مراسم وزراء — از این ساعت مجلس خصوصی است (مقارن ظهر مجلس خصوصی گردید).

علامت نزدن نباشد علامت زدن باشد و ما بدانیم که وزرای ما این را اقدام خواهند کرد متلاحد اینجا گفته میشود تتفیش راست است که در اصلاح امور مالیه تغییش لازم است و یکی از کارهای مهم است و مسلم است که دوایر امروزه ما باید از تو ساخته شود ولی میخواهیم بدانم بچه طریق خواهند ساخت در اینجا بگویند که فلان کار را در فلان جا می خواهیم بگوییم که ماهم دنبال اینکار را بگیریم و بنده می بینم یک کار موهومی را که هیچکس تصویب نمی کند طوری اتفاق میگنند که هرگز اصلاح نخواهد شد و پوشانیدن کسر بودجه را که در نظر اکثر مختلف میشود باید از راه تحصیل او برآمد نه اینکه بگرتبه بما بگویند که هفده کرور کسر بودجه است

وفرض کنید کمی خواهیم فلان کار را با نجات برسانیم من این را بگوییم که امروز باید عاقبت کار را ملاحظه کرد که آخر کار پیشنهادی سودی ندارد و خلی خرفا است که ازما پنهان میگشند و اگر باین ترتیبی که پیش گرفته ایم یقین می داشم که هرگز به هیچ جانی نخواهیم رسید.

وزیر پست و تلگراف — آنچه بشده از فرمایشات آقای میرزا اسدالله خان حس کرده ام بجز از اعتراض چیز دیگری نیست و هیچ دلیل دیگر ندارد برای اینکه فرمودند هبست وزراء برای اینکه از کار طفره بزنند دیپلوماسی بخرج می دهند عرض میکنند بهمین دلیل فرمایش اشان اعتراضی است که میخواهند طرفشان هم اعتراض نمایند طور دیگر جواب بدهند امروز هبست و کلا تقویت از وزراء نمایند و فرمایشات حضر تعالی هم اگر در مقابل تقویت است اینطور نمی شود تقویت کرد حالا شروع میکنم اعتراضات جناب عالی را جواب بدهم در باب مستشارها اول ماده پر و گرام در باب مستخدمین خارجه است وزرای شما کارهایی را که بعد از این باید اقدام نمایند نااصول آنرا دریک لایحه که پر و گرام یامسلک هبست مجریه است تقدیم مجلس نموده اند مجلس یا قبول میگند یا نمی کند اگر قبول کرد که لایحه آن تقدیم می شود و اگر رد کرد پر و گرام دیگر پیشنهاد خواهد شدروز اول هم خاطر و کلام مسبوق است عرض کردم وزراء میخواهند یک ترتیبی را در پیش بگیرند که از روی آن رفتار گفته در این پر و گرام نمی دانم چه ملاحظاتی هست در اینکه این کاینه باید برای مملکت مستخدم از خارجه بیاورد حرفي است هیچ تصریح نیکنند که فشار است اگر نمایند گان تصور میکنند که فشار است لازم است عرض کنم دولت در کمال آزادی این لایحه را پیشنهاد کرده است و دلیل و برای هم داضع است دیگر در مسئله اصلاحات مالیه شرحی بیان کرده اند اصلاحات یک چیز معلوم نیست که در جزو پر و گرام نوشته شود و اینکه اظهار می دارند مامیرسیم که باز یک ترتیب دیگری را پیشنهاد گفته اند اصلاح مالیه یک مسئله اساسی است که همه تصدیق خواهند کرد ولی اینکه در ضمن پر و گرام نوشته شود این از جمله معالات است و می فرمایند که از روی چه ترتیبی اتخاذ میگنند این از وظیفه خودشان است در آن باب اقدام خواهند کرد و به مجلس ارائه خواهند داد یا استقرار است یا نوع دیگر البته بسته برای مجلس است اگر تصویب کرددند

در اینجا مبنی وی سد تدارک و حمل برای مخارج ضروریه کسر بودجه و اجراء اصلاحاتی که در تکمیل عایدات و تقلیل مخارج ضرورت قطعی دارد در اینجا عرض کردم باید کاینه رأی خودش را به مجلس بگویند که این کاینه کاملاً آمده است و میخواهد برای مملکت کار بگفت چهارور برای اصلاحات میخواهد محل تعیین کند بر مالیات می افزایند یا استقرار مینمایند تقلیل مخارج میکنند یا تکمیل عایدات استقرار هم اگر میخواهند بگفتند استقرار خارجی است یادداخلي که بمحض اینکه پر و گرام تصویب شد من از این هبست وزراء سوال کننم که شماره پر و گرام خودشان نوشید کسر بودجه مارا بیشتر میخواهیم بدانیم چه اقدامی کرده اید آنوقت در جواب خواهید گفت صبر کنید تکثیر عایدات کیم قرض میکنیم یا کرداید و با پیشنهادی ادمی کنید که قرض از نارجه میگذاریم و رفته بگذارند که شرایط آن بزرگ است و یک چیزی نیست که ممکن باشد اقدام کرد آنوقت نمیدانیم از چه راهی می خواهید تدارک کنید و خواهیم دید که یک (پر و گرام) یک نقشه برای آنچه ما پیشنهاد کرد اید که نمی توانید از همه آن برآید مثل اینکه همین طوری در اینجا از حالا خودشان وعده می دهند تادوسال دیگر بودجه این مجلس نخواهد آمد در صورتی که مسالم آمیدانیم بودجه امساله کسر دارد و با اینکه عاقبت نمیدانم چه می باشد کرد و ما را دریک سنگلاخ خواهند آورد که دچار خلی خرفا شوند شویم پس استدعا میگنند که پسندی ساده و صاف حرفا خودمان را بزیم مثل هبست وزراء باما میگویند که شمامه دیگر بودجه مجلس می آید تا اینکه ما بدانیم بعد از ششماه بودجه مجلس خواهد آمد و آنوقت ملتقت شویم که وزیر مالیه چه کرده است و چه داده است و دیگر بودجه سابق وزارت جنک است و این جا اسم برد میشود از اردوی سی هزار نفری آن طوری که بنده شنیده ام نه کرور تقریباً پول بقشون داده میشود در صورتی که با همین پول ممکن است می هزار قشون منظم بطریز جدید مرتب نمود میخواهیم وزراء بطور واضح بما بگویند که این نظام مرکب خواهد بوده از همین ششهاز امنیه دیگر نظامی نداریم و آن بودجه قدیم بکلی لغو خواهد بود آیا بنظر گرفته اند که همان بودجه قشونی مصارف خودش خرج شده یا یک بودجه جدیدی خواهند نوشت چیزی که بنظر بنده میرسد اینست که هبست وزراء در مقابل مجلس دیپلوماسی بخرج ندهند بدانند که هبست و کلام از آنها چه خواهند خواست وزیر خارجه کمال دیپلوماسی را بخرج می دهند که اخراج قشون دوس از مسلمات است اگر از مسلمات است چرا پس در اخراج آنها مسامحة میشود علت آن را بگویند که ما بدانیم دیگر در حراید نتویسند و بما بگویند که شما رفته اید خواهید اید نمیتوانید کار بگفتند و الا اگر میتوانید پس کی این قشون خواهند رفت و مدت او چقدر است این را بنده میخواهیم که توضیح بدهند تا تکلیف مهام معلوم شود دیگر اصلاح امور مالیه است یک چیزی است که دولت می تواند بودجه مملکت را مقابل کنند با فرانسه ولی باید یک سنگی را بردارند که